

ODRŽIVI RAZVOJ HRVATA U BIH KROZ FONDVE EU

Sažetak: Europska unija naglašava važnost jačanja rasta europskoga gospodarstva i istovremeno radi na postizanju visoke razine zaposlenosti, gospodarstva s niskom razinom ugljika te na postizanju socijalne kohezije. Mala i srednja poduzeća (MSP) trebala bi imati ključnu ulogu u postizanju ciljeva strategije „Europa 2020 - strategija za pametan, održiv i uključiv rast“. U tom kontekstu Bosni i Hercegovini su dostupni programi koji potiču gospodarski rast kroz programe prekogranične suradnje i direktne programe prilagođene državi u statusu pretkandidata za ulazak u Europsku uniju. Program COSME namijenjen je malim i srednjim poduzećima (MSP-ove) kako su definirani u preporuci Komisije 2003/361/EZ¹. Posebnu pažnju trebalo bi usmjeriti prema mikropoduzećima, zatim poduzećima koja se bave obrtničkim djelatnostima, samozaposlenim osobama, slobodnim zanimanjima te socijalnim poduzećima. Financiranje iz programa Europske unije potiče projekte koji osiguravaju dugoročan održiv gospodarski rast.

Županije s hrvatskom većinom u BiH već su dijelom sudjelovale u projektima financiranim iz pretpristupne pomoći u programima prekogranične suradnje. Iskustva koja su stekla sudjelujući u ovim projektima navode se kao primjeri dobre prakse i poticaj su za intenzivniji pristup tekućim programima razvojno-gospodarskog karaktera. Cilj ovog rada je prikazati programe EU, koji mogu omogućiti financijsku potporu gospodarskim subjektima u županijama s hrvatskom većinom stanovništva kao jedan od načina održivog razvoja spomenutih područja.

Ključne riječi: programi EU, BiH, Hrvati, održivi razvoj, gospodarstvo.

Podatci o autorima: doc. dr. sc. Milićević M.[irjana], Sveučilište u Mostaru, Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Matice hrvatske bb, 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, mirjana.milicevic@sve-mo.ba; Papac I.[ilija], dipl. oec, Federalni zavod za zapošljavanje, Jedinica za internu reviziju, Đoke Mazalića 3, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, ilija200@hotmail.com

¹ Preporuka Komisije 2003/361/EZ od 6. Svibnja 2003. U vezi s definicijom mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća (SL L 124, 20.5.2003., str. 36.).

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CROATS IN BIH THROUGH EU FUNDS

Abstract: The European Union emphasizes the importance of strengthening the growth of the European economy while at the same time working to achieve a high level of employment, low carbon emissions, and social cohesion. Small and Medium Enterprises (SMEs) should play a key role in achieving the goals of the “Europe 2020 Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth”. In this context, there are economic growth programs such as the cross-border cooperation and direct programs available to Bosnia and Herzegovina to reach the status of a pre-candidate for the European Union. The COSME program is intended for small and medium-sized enterprises (SMEs) as defined in the Commission Recommendation 2003/361/EC1. Special attention should be paid to micro-enterprises, then to trade businesses, self-employed persons, freelancers, and social enterprises. Funding from the EU programs encourages projects that ensure long-term sustainable economic growth. The counties with the Croat majority in BiH have already participated in projects funded from the pre-accession assistance in cross-border cooperation programs. The experiences gained by participating in these projects are cited as examples of good practice and are an incentive for a more intensive approach to current economic development programs. The aim of this paper is to present EU programs that can provide financial support to economic entities in counties with a majority Croatian population as one of the ways of sustainable development in the mentioned areas.

Key words: EU programs, BiH, Croats, sustainable development, economy

Author's data: Prof. Ph.D. Milićević M.[irjana], University of Mostar, Faculty of Science and Education, Matice hrvatske bb, 88000 Mostar, Bosnia and Herzegovina, mirjana.milicevic@sve-mo.ba; Papac I.[ilija], B.Econ., Federal Employment Service, Internal Audit Unit Đoke Mazalića 3, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, ilija200@hotmail.com

1. Uvod

Bosna i Hercegovina kao potencijalni kandidat za članstvo u EU može koristiti financijske pretpristupne instrumente EU za provođenje političkih, ekonomskih, socijalnih i institucionalnih reformi, i to koristeći Instrument pretpristupne pomoći IPA II (eng. Instrument for Pre-Accession assistance) za razdoblje 2014. – 2020. Taj program predstavlja glavni financijski instrument EU za pružanje podrške državama korisnicama u provedbi reformi. Vlasništvo nad programiranjem i provedbom pomoći IPA II ima prvenstveno korisnik. Bosna i Hercegovina sudjeluje u ukupno šest programa teritorijalne suradnje u okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II), i to tri programa prekogranične suradnje sa susjednim zemljama te tri transnacionalna programa: Dunavski, Mediteranski (MED) i Jadransko-jonski (ADRION).

2. Aspekti apsorpcijskih kapaciteta

Program pomoći temelji se na državnim indikativnim strateškim dokumentima iz svakog sektora. Nedostatak raspoloživih sektorskih strategija rezultira poteškoćama u određivanju raspoloživog proračuna u okviru IPA-e II i apsorpcijom sredstava iz proračuna EU. S ovakvim i sličnim problemima suočavale su se i ostale zemlje s pretkandidatskim statusom. Problemi u korištenju izdvojenih sredstava EU su, u najvećoj mjeri, prouzrokovani sljedećim razlozima: nepostojanjem sveobuhvatne dugoročne strategije državnog razvoja na državnoj razini, nedostatkom sredstava za sufinanciranje projekata, neefikasnom, a u nekim slučajevima i nepostojećom vodoravnom i okomitom koordinacijom između ministarstava i različitih razina vlasti u zemlji, i konačno, nedostatkom stručnih ljudskih resursa angažiranih na upravljanju sredstvima EU u regionalnoj i lokalnoj administraciji. Drugim riječima, institucije i ljudski resursi trebaju se baviti upravljanjem, programiranjem i provedbom fondova EU u određenoj zemlji i predstavljaju ključno mjerilo apsorpcijskih kapaciteta te zemlje. Iskustva pokazuju da zemlje korisnice koje na odgovarajući način iskoriste dodijeljena sredstva EU imaju dobru priliku da provedu neophodne reforme i poboljšaju osobni gospodarski razvoj i socijalnu koheziju.

Prilikom razmatranja apsorpcijskih kapaciteta određene zemlje za korištenje sredstava EU možemo izdvojiti tri aspekta koja definiraju njezin apsorpcijski kapacitet, odnosno sposobnost da u potpunosti potroši dodijeljena financijska sredstva na djelotvoran i efikasan način. Prvi aspekt odnosi se na *makroekonomski apsorpcijski kapacitet* koji definira ukupni iznos sredstava EU koja mogu biti dodijeljena određenoj državi članici i koji se utvrđuje kao određeni udio BDP-a te zemlje članice. Europska komisija je prema srednjoročnoj financijskoj perspektivi EU za razdoblje 2007. – 2013. postavila gornju granicu, prema kojoj svaka država članica EU može dobiti sredstva iz Strukturnih fondova koja dostižu najviše 3,6% njezinog BDP-a.

Sljedeći veoma važan aspekt apsorpcijskog kapaciteta neke zemlje kandidata za članstvo u EU odnosi se na njezin *administrativni kapacitet*, koji se definira kao mogućnost i sposobnost državne, regionalne i lokalne administracije da pripreme odgovarajuće planove, programe i projekte u utvrđenim rokovima, odlučuje o programima i projektima koji su prioritetni u određenim razdobljima, surađuje s ključnim partnerima i zainteresiranim stranama u svim navedenim fazama, efikasno izvršava sve administrativne zadatke tijekom izvršenja tih planova i projekata koje predlaže Europska komisija i vrši efikasan nadzor nad izvršavanjem te prati i suzbija sukob interesa i korupciju u svim navedenim fazama.

Treće veoma važno mjerilo apsorpcijskog kapaciteta neke zemlje koja koristi sredstva EU obuhvaća njezine *financijske apsorpcijske kapacitete*. Financijski kapacitet apsorpcije sredstava EU odnosi se na sufinanciranje iz državnog proračuna programa i projekata koje je odobrila Europska komisija. Stoga je razvoj sustava za upravljanje Strukturnim fondovima na državnoj razini i njegovo integriranje u državni sustav javnih financija od najvećeg značaja. Ovdje treba staviti poseban naglasak na reformu sektora javnih nabava i provedbu javnih investicija. Stoga je veoma važno sagledati hrvatska područja iz kuta navedenih apsorpcijskih kapaciteta. Poseban naglasak treba staviti na ključni problem netransparentnog i nepravovremenog informiranja, hrvatska područja dobivaju opstrukcije u vidu neinformiranja o fondovima EU iz institucija zaduženih za europske integracije.

Također, bitno je istaknuti određenu pasivnost hrvatskih područja na rješavanje tih problema i jačanje administrativnih kapaciteta za povlačenje sredstava i provedbu projekata iz fondova EU. Iako je BiH u pravnom i nacionalnom smislu složeno uređena zemlja, korištenje dostupnih fondova EU predstavlja dodatni poticaj njezinom razvoju. Stoga je posebno važno osigurati pravilne apsorpcijske kapacitete.

3. Preduvjeti za optimalno korištenje fondova

Definiranje lokalnih razvojnih prioriteta vrši se kroz županijske razvojne strategije kao osnovne razvojne dokumente. Već pri izradi razvojne strategije važno je forsirati partnerski pristup na relaciji županija - jedinica lokalne samouprave. Partnerstvo djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih skupina dionika i ima savjetodavnu ulogu u izradi i provedbi planskih dokumenata.

Novi županijski razvojni dokumenti imaju proeuropski pristup koji se temelji na konceptu europske strategije Europa 2020. Kao dobar primjer može se uzeti Strategija razvitka Hercegovačko-neretvanske županije za razdoblje 2017. - 2020. koja kroz planske dokumente prati europsku strategiju razvoja Europa 2020 prema smjernicama pametnog, održivog i uključujućeg rasta. Sve mjere strateških ciljeva županijske strategije razvitka idu u pravcu pojačavanja stabilnosti, konkurentnosti i zapošljavanja. Vlada HNŽ-a je prepoznala važnost europskih integracija i u tom smislu sektorski potiče razvoj gospodarstva. U kontekstu preuzimanja obveza, Vlada HNŽ-a za gospodarstvo priprema mjere koje će biti fokusirane na ubrzavanje komunikacije između javnih institucija i korisnika te učinkovito pružanje javnih usluga, usuglašavanje pravnih propisa, implementaciju sustava pripreme, implementacije i praćenja projekata. Sve to je vrlo važno za mehanizam vertikalne koordinacije između viših (županijskih) i nižih (lokalnih) razina vlasti, odnosno korisnika koji su spremni za apsorpciju sredstava iz fondova EU.

Premda su mnoge županije pokrenule izradu strategija razvoja, i dalje ne postoji usuglašen zajednički pristup fondovima EU, pogotovo na području razmjene informacija, edukaci-

je i dinamike praćenja fondova EU. Loša informiranost o programima i načinu provedbe utjecala je na slabiji odaziv na javni poziv i nemogućnost lobiranja u pravom trenutku za potencijalna partnerstva. Jedan od bitnih problema i nedostataka jest loše osposobljeno projektno osoblje. Projektno osoblje za početak bi trebalo biti sastavljeno od projektnog menadžera, financijskog menadžera i osobe zadužene za administrativni dio, a tek u kasnijoj fazi kada krene realizacija aktivnosti može se pridružiti potreban broj osoba. Projektno osoblje mora uspostaviti dobru komunikaciju kako sa svojom institucijom tako i s vodećim partnerom ili pridruženim partnerima ovisno u kojoj se ulozi nalazi korisnik. Da bi se ozbiljno pristupilo projektima, svaka institucija treba osigurati određenu razinu osposobljenih ljudi. Po organizaciji bi trebalo biti minimalno dvoje ljudi, taj se broj može uvećati u ovisnosti od veličine institucije. Bitno je formirati tim koji će aktivno pratiti javne pozive za projekte te aktivno se usavršavati na područjima pisanja projekata i implementaciji fondova EU. Postoje tri oblasti u kojima projektne tim mora biti dobar i poznavati tematiku da bi efikasno povukao novac iz fondova EU. Prvo područje se odnosi na samo pisanje projekata jer bez kvalitetno napisanog projekta ne može se doći do sredstava EU pa je bitno proći obuke upravljanja projektom ciklusom. Druga dva područja dolaze do izražaja kada se dobije projekt i krene njegova provedba, to je prihvatljivost troškova i javne nabave EU (PRAG). Naravno, osobe u projektnom timu moraju biti kompetentne (visoko obrazovane s dobrim znanjem engleskog jezika) i dovoljno motivirane da iznesu veliki opseg posla. Pored jačanja projektne timova vrlo je bitno za naša područja da se jača uloga županijskih koordinatora budući da su oni glavna veza između naših općina i viših institucija prilikom programiranja državne IPA-e, tj. da se potrebe mogu na brz i jednostavan način uobličiti u prijedlog projekta, što zahtijeva jačanje ureda županijskog koordinatora kompetentnim ljudima i financijskom podrškom.

Također, jedna od prepreka je teško ispunjavanje ugovornih obveza, dobro financijsko upravljanje, revizorski trag te odvojeno računovodstvo. Važnost za uspostavljanje dobrog financijskog upravljanja i računovodstva ogleda se u revizorskom tragu, koje mora postojati radi samokontrole korisnika. Revizorski trag je važan budući da osigurava jasan i objektivan trag projektne troškova i pokazuje način kako su novci trošeni.

Na primjeru Slovačke mogu se prikazati posljedice nepripremljenosti administrativnog kapaciteta. Ubrzan ulazak Slovačke u Europsku uniju dogodio se 2004. godine u valu zemalja tzv. Istočnog bloka. Jasno da je takav „ad hoc“ pristup rezultirao određenim prilagodbama novom ustroju i načinu funkcioniranja države. Slovačka administracija nije bila dovoljno spremna u oblasti pripreme programskih dokumenata, uglavnom zato što su glavne programske dokumente pripremali vanjski konzultanti, a ne slovačka administracija. Kao i u većini zemalja kandidata, javni sektor u Slovačkoj se suočavao s velikim problemima u regrutiranju i zadržavanju visokokvalificiranih i motiviranih kadrova sposobnih da djelotvorno i efikasno upravljaju sredstvima Strukturnih fondova EU. Pored toga, uočen je i ogroman problem u pogledu administracije i ljudskih resursa i u regionalnoj i lokalnoj upravi, kao i među predlagačima projekata na lokalnoj razini. Administrativni kapacitet za povlačenje sredstava EU u Slovačkoj bio je dodatno oslabljen i uslijed problema u koordinaciji između ministarstava, velikih kašnjenja u usklađivanju zakonodavstva, kao i drugih problema koji su odlagali pripremu, koordinaciju i usvajanje neophodne strateške i projektne dokumentacije². U Slovačkoj se dogodio ozbiljan slučaj zlouporabe europske pretpristupne pomoći koji je doveo do kontrole od strane Europske komisije i OLAF-a 2001.

2 Frank, K., Hvozdičková, V., Kvetan, V., Slovakia and Cohesion Policy: From PolicyTakers to Policy Makers-Adapting EU Cohesion Policy to the Needs of the New Member States, Swedish Institute for European Policy Studies, 2005.

Svi ovi problem su rješivi ako se sustavno krene i pravodobno informiraju naša područja te odrade kvalitetne edukacije koje jamče određenu razinu osposobljenih ljudi koji neće dopustiti da provedba projekta prođe neuspješno. Da bi bilo koji potencijalni korisnik sredstava bio uspješan u prijavama za IPA sredstva, potrebno je upoznati osnove procesa programiranja, osobito s pravilima EU prilikom prijave, odnosno provedbe projekata. Osnovni preduvjeti su:

- da mogu biti korisnici financijske pomoći EU;
- da su osigurali financijsku potporu i dovoljno vremena za pripremu projekta za prijavu;
- da imaju neophodne resurse za implementaciju.

Poznavanje pravila o provedbi omogućava svakom potencijalnom korisniku da projekt provede i ostvari očekivane rezultate bez rizika da vrši povrat nepravilno ili nenamjenski utrošenog novca. Priprema navedenih predaktivnosti je ključni dio procesa programiranja. Stoga se nastoji ostvariti koordinaciju sa zainteresiranim prijaviteljima kako bi se zajedničkim nastupom lakše osigurali sporni problemi i adekvatno pripremili projekti. Posebnu pažnju treba obratiti na proučavanje natječajne dokumentacije i priloženih obrazaca, jer se prijedlog projekta mora dostaviti u skladu sa zadanim kriterijima. U suprotnome vaš prijedlog projekta bi mogao biti odbijen zbog administrativnih ili tehničkih razloga.

4. SWOT analiza hrvatskih područja za fondove EU

Kako bi se utvrdilo trenutačno stanje primjene projekata iz fondova EU analizom stanja u promatranim područjima s hrvatskom većinom stanovništva odredit će se ciljevi, tj. smjerovi djelovanja za efikasnije i efektivnije korištenje. S obzirom na različitu situaciju hrvatskih područja na teritoriju BiH možemo definirati ciljeve koji su zajednički za sve:

1. razvijanje operativne strukture (educiranje i osposobljavanje potrebnih kadrova te uspostavljanje sustava za informiranje, uspostavljanje projektnih implementacijskih jedinica koje će biti u svakoj općini, ministarstvu ili instituciji ovisno od potreba samog korisnika);
2. lokalne strategije moraju biti povezane sa županijskim, koje dalje čine federalnu i državnu strategiju (strategije moraju ispunjavati mjere europske strategije za Jugoistočnu Europu);
3. poticanje i usmjeravanje korisnika prema programima pod izravnom kontrolom Bruxellesa (HORIZON 2020, COSME, Europa za građane, Zapošljavanje i socijalne inovacije);
4. osigurati podršku lokalnih institucija te ministarstava s viših razina vlasti;
5. jačanje suradnje sa zemljama u regiji i transfer znanja.

Tablica 1. SWOT analiza stanja pripremljenosti i primjene projekata EU na hrvatskim područjima

PREDNOSTI	NEDOSTACI
<p>Primjeri uspješnih projekata EU na našim područjima; Velik broj zainteresiranih; Visoka razina motivacije mladih za fondove; Blizina zemalja na istom govornom području radi prijenosa iskustva; Velik broj naših područja ulazi u prihvatljivo područje natječaja; Politička i institucionalna volja za projektima EU; Bogata kulturna baština; Porast svijesti o mogućnostima i dostupnosti sredstava iz europskih fondova za pripremu i provedbu razvojnih projekata;</p>	<p>Nedostatak stručne i visokoobrazovane radne snage za fondove EU; Niska razina investicija u mala i srednja poduzeća; Nedostatna ulaganja u obuke i usavršavanja; Nedostatak koordinacije i informiranosti oko EU fondova; Nedostatak financijskih i kadrovskih resursa; Nepostojanje strategije; Nepostojanje operativne strukture za fondove EU; Nepostojanje međuopćinske komunikacije i razmjene informacija; Nedovoljna iskorištenost turističkih i kulturnih potencijala; Loša institucionalna podrška;</p>
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Domaća i strana poticanja razvoja poduzetništva; Sredstva fondova EU na raspolaganju za projekte kroz razne programe; Potencijal za razvoj novih međunarodno konkurentnih poduzeća; Povezivanje hrvatskih općina s regionalnim i europskim općinama; Uspostavljanje sustava edukacija za fondove EU; Mogućnost korištenja fondova EU za turističko kulturne sadržaje i infrastrukturu; Potencijal za razvoj agroturizma te proizvodnju zdrave hrane i prerađevina; Jačanje suradnje između hrvatskih područja; Stvaranje jedinstvenog i prepoznatljivog identiteta cijele jedinice lokalne samouprave hrvatskih područja;</p>	<p>Nedostatak visokoobrazovane radne snage za fondove EU; Nedovoljno korištenje fondova EU; Neučinkovita provedba projekata EU; Nedovoljna suradnja između hrvatskih područja i regije (susjednih zemalja); Manjak financijskih sredstava na državnoj, federalnoj i županijskoj razini za provođenje razvojnih projekata; Velika konkurencija za razvojne potpore sufinancirane s viših razina i europske razine; Niska razina aktivnosti naših područja; Nestabilni politički odnosi u državi; Strani eksperti nameću vlastite projekte i aktivnosti; Neprovedba vlastitih propisa; Izbjegavanje hrvatskih područja prilikom izrade strateških dokumenata i državnih projekata.</p>

IPA sredstva mogu osigurati izravnu i neizravnu podršku jedinici lokalne samouprave (JLS), ali i određeni projekti na državnoj razini mogu izravno utjecati na JLS. Pod izravnom podrškom podrazumijevaju se grant sheme namijenjene JLS kada JLS prijave svojim projektima i samostalno upravljaju financijskim sredstvima i projektom (npr. program IPA ADRION). Pod neizravnom podrškom podrazumijevaju se projekti kojima upravljaju državni organi, a čiji su korisnici JLS (npr. nabava opreme za škole ili bolnice itd.). Pod projektima na državnoj razini koji izravno utječu na JLS se smatraju projekti u okviru kojih se pripremaju određene strategije, priprema novo zakonodavstvo u skladu s pravnom stečevinom EU (npr. javne nabave) i sl.

U odnosu na to što JLS mogu dobiti, neophodno je praviti razliku između *procesa programiranja*, u okviru kojeg se definiraju srednjoročni prioriteti za financiranje, od *procesa konkuriranja za pojedinačne pozive* u okviru grant shema. Da bi se došlo do grant sheme, sredstva za te namjene moraju biti isprogramirana.

6. Programi podrške za mala i srednja poduzeća

Poticaji lokalnom gospodarstvu mogu se dodatno ostvariti kroz programe podrške za mala i srednja poduzeća. Ovo je jedna od važnijih smjernica u razvojnim strategijama. Na primjeru spomenute Strategije razvoja HNŽ-a za razdoblje 2017. -2020. određeni su jasni strateški ciljevi koji se mogu uvrstiti u ciljeve i mjere pojedinih programa EU-a za razvoj.

Tablica 3. Strateški ciljevi i planirana ulaganja u HNŽ-u

Strateški cilj	Iznos planiranog ulaganja
Strateški cilj 1 - Podizanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća (MSP), poljoprivrede i turizma	45.085.000
Strateški cilj 2 - Poboljšanje kvalitete života građana u skladu sa standardima EU	36.900.000
Strateški cilj 3 - Održivo gospodarenje okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	52.005.000
Ukupno planirana ulaganja	133.990.000

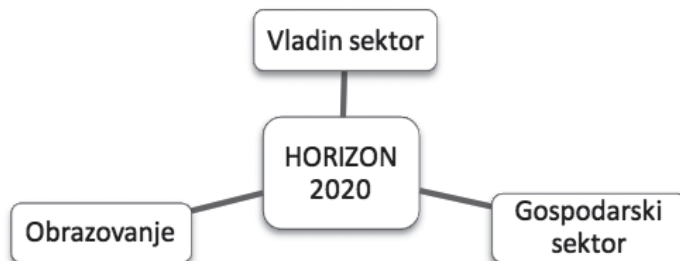
Izvor: Strategija razvoja HNŽ za razdoblje 2017. - 2020.

Indikativni financijski okvir ulaganja u postavljenje ciljeve od strane Vlade HNŽ-a iznosi 133.990.000. U predviđenim mjerama razvoja jasno su navedene smjernice investicijskih ulaganja, što implicira na direktan razvoj gospodarstva na svim razinama, od samostalnih malih obrtnika do tvrtki visokih kapitalnih ulaganja. U planiranim aktivnostima izdvojeni su poticaji za projekte iz programa fondova EU, što predstavlja temeljni kapital lokalnim jedinicama vlasti za pripremu i provedbu projekata.

Trenutačno, BiH može aplicirati na programe HORIZON 2020 i COSME (program za podršku malih i srednjih poduzeća, s vrijednošću od 2,4 milijarde eura).

6.1. HORIZON 2020 (The EU Framework Programme for Research and Innovation)

Program HORIZON 2020 primarno podupire istraživanja i inovacije, no važno je naglasiti da je cilj tih aktivnosti pridonijeti gospodarstvu utemeljenom na znanju i inovacijama na način da osigura sredstva za financiranje istraživanja, razvoja i inovacija. Glavni ciljevi programa strukturirani su kroz: a) izvrsnost u znanosti, b) konkurentnu industriju, c) bolje društvo. Upravo je taj program poveznica između vladinog obrazovnog i gospodarskog sektora.

Slika 1. Shema programa HORIZON 2020

Kroz HORIZON 2020 otvara se mogućnost pokretanja mogućeg uspješnog biznisa sa stopom sufinansiranja od 60% pa do 100% za projekt inovacija i proizvoda koji mogu utjecati na čitavo svjetsko tržište. U okviru HORIZON 2020 je Instrument za malo i srednje poduzetništvo (u daljnjem tekstu MSP) koji ima za cilj razvoj i rast tvrtke i ekonomskog utjecaja. S pristupom usmjerenom na tvrtke i podrškom za aktivnosti bliskog tržišta nastoji premostiti - barem djelomično - financijski i razvojni jaz koji se mala poduzeća suočavaju između razvoja tehnologije i potpune eksploatacije na tržištu. Cilj je podržati ambiciozne ideje koje imaju visoki rizik, ali uspješan rezultat donosi visok razvojni potencijal. Pristup usmjeren na tvrtke osigurati će da je Instrument malog i srednjeg poduzetništva potaknut potražnjom, tržišnim mogućnostima i strateškim potrebama inovativnih malih i srednjih poduzeća. Cilj je identificirati europske prvake, rasti, predstaviti i podupirati odličan inovativni potencijal europskih malih tvrtki.

MSP mogu se prijaviti samostalno ili u konzorciju nekoliko malih poduzeća. Mogu se udružiti s bilo kojom drugom pravnom osobom (poput dobavljača, kupaca, davatelja znanja i sl.). Instrument za malo i srednje poduzetništvo temelji se na nizu tema unutar kojih se tvrtke mogu prijaviti za financiranje³.

6.2. COSME (Competitiveness and SMEs Programme)

Program COSME je program za konkurentnost i održivosti MSP, promoviranje poduzetništva, poticaj otvaranju i rastu postojećih. Budući da je jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća širi problem, Europska komisija je donijela europsku razvojnu strategiju „Europa 2020 – strategija za pametan, održiv i uključiv rast“. Ona postavlja pet ambicioznih ciljeva za klimu i energetiku, zaposlenost, inovacije, obrazovanje i socijalnu uključenost, koje treba postići do 2020. te utvrđuje ključne pokretače rasta čiji je cilj učiniti Uniju dinamičnijom i konkurentnijom. Mala i srednja poduzeća bi trebala imati ključnu ulogu u postizanju ciljeva strategije Europa 2020, stoga je vrlo važno usmjeriti nacionalne razvojne strategije prema europskoj.

Program COSME posebno bi trebao obuhvatiti MSP-ove kako su definirani u preporuci Komisije 2003/361/EZ⁴. Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti mikropoduzećima, zatim poduzećima koja se bave obrtničkim djelatnostima, samozaposlenim osobama, slobodnim zanimanjima te socijalnim poduzećima. Pozornost je na novim i mladim poduzetnicima te ženskom poduzetništvu, kao i na druge posebne ciljane skupine kao što su starije osobe, migranti i poduzetnici koji pripadaju socijalno ugroženim ili ranjivim skupinama, poput osoba s invaliditetom, te na promicanje prijenosa poslovanja, cijepanja i odvajanja poduzeća te davanja nove prilike poduzetnicima.

Mnogi problemi konkurentnosti EU uključuju poteškoće koje MSP-ovi imaju u dobivanju financijskih sredstava jer im je teško dokazati kreditnu sposobnost te teško dolaze do rizičnog kapitala, što predstavlja problem i u BiH. To se negativno odražava na razinu i kvalitetu novoosnovanih poduzeća te na rast i stopu preživljavanja poduzeća, kao i na spremnost novih poduzetnika da preuzmu rentabilna poduzeća u okviru prijenosa poslovanja.

3 Više detalja može se vidjeti na web stranici Agencije posvećene malim i srednjim poduzećima (<http://ec.europa.eu/easme/en/horizons-2020-sme-instrument>). Uz kratki pregled instrumenta, korisne informacije mogu se dobiti u "Često postavljana pitanja", kao i popis svih tema koje će instrument podržati 2017. i 2018., uključujući odgovarajuće proračune i procijenjeni broj aplikacija koje će biti financirane.

4 Preporuka Komisije 2003/361/EZ od 6. svibnja 2003. u vezi s definicijom mikropoduzeća te malih i srednjih poduzeća (SL L 124, 20.5.2003., str. 36.).

Ograničena internacionalizacija MSP-ova, kako unutar tako i izvan Europe, utječe na konkurentnost. Prema nekim procjenama, trenutačno 25% MSP-ova iz Unije izvozi ili je u nekom trenutku izvezilo tijekom posljednje tri godine, dok samo 13% MSP-ova iz Unije redovito izvozi izvan Unije te samo 2% ima investicije izvan svoje matične zemlje. Dodatno istraživanje Eurobarometra iz 2012. pokazuje neiskorišteni potencijal za rast MSP-ova na zelenim tržištima, unutar i izvan Unije, u vezi s internacionalizacijom i pristupom javnoj nabavi. Razlike, rascjepkanost i nepotrebna birokracija na unutarnjem tržištu sprečavaju građane, potrošače i poduzeća, osobito MSP-ove, da potpuno iskoristi njegove pogodnosti. Još jedan faktor koji utječe na konkurentnost jest relativno slab poduzetnički duh u Uniji. Samo 45% građana Unije željelo bi biti samozaposleno, u usporedbi s 55% stanovnika SAD i 71% stanovnika u Kini⁵.

Promicanje obrazovanja poduzetnika, kao i mjere jačanja koherentnosti i dosljednosti kao što su uspoređivanje s najboljima i razmjena dobrih praksi, čine visoku dodanu vrijednost. Nužno je raditi na razmjeni informacija i znanja kako na europskoj tako i na bh. razini te stvarati povoljno poslovno okruženje koje bi bilo poticajno za nacionalno gospodarstvo i moguće povratničko ulaganje.

Programu COSME je za razdoblje od 1. siječnja 2014. do 31. prosinca 2020. na raspolaganju proračun od 2,3 milijarde eura.

Definicija EU za mala i srednja poduzeća jest da moraju biti angažirana na ekonomskoj aktivnosti i imati manje od 250 zaposlenih i imati ne više od 50 milijuna eura godišnjeg prometa ili bilancu stanja ne veću od 43 milijuna eura. Iznos sufinanciranja koje poduzeća mogu dobit se kreće između 40% i 60%.

Tablica 2. Ciljevi programa COSME

Opći ciljevi	Posebni ciljevi
a) Jačanje konkurentnosti i održivosti poduzeća Unije, osobito MSP-ova; b) Poticanje poduzetničke kulture i promicanje stvaranja i rasta MSP-ova.	a) Poboljšanje pristupa tržištima, osobito unutar Unije, ali i na globalnoj razini; b) Poboljšanje pristupa financiranju za MSP-ove u obliku kapitala i duga; c) Poboljšanje okvirnih uvjeta za konkurentnost i održivost poduzeća Unije, a posebno MSP-ova, uključujući u sektoru turizma; d) Promicanje poduzetništva i poduzetničke kulture.

Postizanje ciljeva se mjeri uspješnošću MSP-ova u odnosu na održivost, promjenama u nepotrebim administrativnim i regulatornim opterećenjima za nove i postojeće MSP-ove, promjenama u udjelu MSP-ova koji izvoze unutar ili izvan Unije, promjenama u rastu MSP-ova, promjenama u udjelu građana koji žele biti samozaposleni.

COSME program zajedno s programom HORIZON 2020 dijeli zajedničku proceduru za registraciju potencijalnih korisnika. Procedura je bazirana na prijavi jedinstvenog sudioničkog identifikacijskog broja (engl. Participant Identification Code) posebno za svaku organizaciju ili instituciju koja želi sudjelovati u programima HORIZON 2020 i COSME. Procjene Europske poduzetničke mreže su da će program COSME donijeti rast BDP-a EU-a od 1,1 milijarde eura i da će otvoriti preko 30 000 radnih mjesta godišnje.

⁵ Prema istraživanju Eurobarometra o poduzetništvu iz 2009.

7. Zaključak

Poduzeća najznačajnije doprinose gospodarskom rastu i zapošljavanju i opstanku Hrvata u BiH. Da bi se ovo ostvarilo, konkurentnost poduzeća mora biti u središtu pozornosti u idućem razdoblju. Otežana mogućnost financiranja poduzetničkih projekata, nedostatak poduzetničkog duha, brojne administrativne i tržišne barijere, otežano pokretanje poslovanja, ograničeni kapaciteti malih i srednjih poduzetnika za prelazak na „zeleno“ gospodarstvo te otežan pristup vanjskim tržištima su problemi s kojima se poduzetnici suočavaju i trebali bi biti polazna osnova za ciljano korištenje fondova EU kako bi se opća poduzetnička pozicija dovela na što višu poziciju. U ovom tranzicijskom razdoblju na putu u EU omogućena su sredstva iz pretpristupnih fondova za programe za razvoj gospodarstva HORIZON 2020 i COSME. Kako bi se u što većoj mjeri iskoristili potrebno je provesti mjere rješavanja prepreka u apsorpcijskim kapacitetima koje su izražene u institucijama i kroz koordinaciju sudionika u programima. Županije i područja s hrvatskim većinskim stanovništvom dijelom sudjeluju u realizaciji programa uglavnom prekogranične suradnje, ali za veći udio potrebno je riješiti niz administrativnih, koordinacijskih i institucionalnih pitanja koja otežavaju ili čak onemogućuju pripremu i provedbu projekata.

Literatura

- [1] Frank, K., Hvozdíková, V., Kvetan, V., Slovakia and Cohesion Policy: From Policy Takers to Policy Makers-Adapting EU Cohesion Policy to the Needs of the New Member States, Swedish Institute for European Policy Studies, 2005.
- [2] Maletić, I. i dr., EU projekti - od ideje do realizacije, TIM4PIN d.o.o., Zagreb, 2016.
- [3] Papac, I., Herceg, N., Miličević, M., Stanje i mogućnosti korištenja EU fondova u županijama s hrvatskim većinskim stanovništvom, Zbornik radova Znanstveno-stručnog skupa „Hrvati u BiH - nositelji europskih vrijednosti“, Neum, 15-16.3.2017., Mostar, 2017.
- [4] Papac, I., Program za mala i srednja poduzeća COSME; Provedba IPA projekata, FIRCON d.o.o., 2015.
- [5] Tufekčić, M., Tufekčić, Ž., EU politike i fondovi: 2014 - 2020, Plavi partner, Zagreb, 2013.
- [6] Strategija razvoja HNŽ za razdoblje 2017. - 2020., Mostar 2016.
- [7] <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/>
- [8] <http://ec.europa.eu/easme/en/horizons-2020-sme-instrument>

RAZVOJ REGIONALNE POLITIKE EU KROZ INSTRUMENT PRETPRISTUPNE POMOĆI (IPA) U BiH

Sažetak: Instrument pretpristupne pomoći predstavlja izraz solidarnosti EU-a s manje razvijenim državama i regijama, kroz koji se usmjeravaju sredstva u područjima i sektorima u kojima su najpotrebnija. IPA program prekogranične suradnje je najučinkovitiji alat kojim se provode razvojni projekti u zemljama u razvoju, odnosno zemljama kandidatima u pristupanju EU. Cilj IPA programa je pomoći jačanju demokratskih institucija i vladavine prava, provedbi reforme javne uprave, ekonomske reforme, razvoj građanskog društva i regionalne suradnje te u konačnici doprinijeti održivom razvoju i smanjenju siromaštva. Za zemlje kandidate kakva je BiH postoji i dodatni cilj – usvajanje i ispunjavanje svih uvjeta za punopravno članstvo. U procesu provedbe regionalne politike ključni su dobro formilirani projekti koji će udovoljiti strateškim prioritetima i ciljevima programa suradnje i regionalne politike EU-a. U radu će biti prikazan utjecaj programa IPA I (2007-2013) na razvoj prekograničnih regija u županijama s hrvatskom većinom stanovništva i smjernice razvoja u okviru tekućeg programa IPA II (2014-2020).

Ključne riječi: IPA, BiH, prekogranična suradnja, razvoj, regionalna politika, amandmani, zastupnici Europskog parlamenta.

Podatci o autorima: doc. dr. sc. Milićević M.[irjana], Sveučilište u Mostaru, Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Matice hrvatske bb, 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, mirjana.milicevic@sum.ba; Zovko Ž.[eljana], Europski parlament, Bât. Altiero Spinelli 14E13460, rue Wiertz /Wiertzstraat 60B, 1047 Bruxelles, Belgium, zeljana.zovko@europarl.europa.eu; prof. dr. sc. Vasilj M.[ario], Sveučilište u Mostaru, Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Matice hrvatske bb, 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, dekan@fpmoz.sum.ba